

Pegán Anita

Önkéntesség és könyvtár

Interjú Gulyás Lászlónéval,
a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár munkatársával,
az MKE Borsod Megyei Szervezetének elnökével

Az Európa Tanács egy 2009. évi határozata alapján 2011 az Önkéntesség Európai Éve lett. Természetesen Magyarország is csatlakozott a kezdeményezéshez, amelynek – többek között – az egyik eredménye az lett, hogy elkészült a „Nemzeti Önkéntes Stratégia 2011–2020” tervezete.

Magyarországon az önkéntesség jogi háttérét az „A közérdekű önkéntes tevékenységről szóló 2005. évi LXXXVIII. törvény” adja, amelyben az Országgyűlés elismeri a társadalom tagjainak szolidaritásán alapuló, az állampolgárok öntevékenységet kifejező, a személyeknek és közösségeknek más vagy mások javára ellenszolgáltatás nélkül végzett önkéntes tevékenységét. E törvény meghatározza a közérdekű önkéntes tevékenység alapvető szabályait, továbbá kedvezmények és garanciák biztosításával ösztönözni kívánja az állampolgárok és szervezeteik részvételét a társadalom előtt álló feladatok megoldásában, a közcélok elérésében.

A kultúra területén az önkéntességben a múzeumok járnak legelől. A Múzeumok Éjszakája népszerű programon sok önkéntes segíti a rendezvények lebonyolítását. Több múzeum (például a Petőfi Irodalmi Múzeum, a székesfehérvári Deák Képtár, a szegedi Móra Ferenc Múzeum) rendszeresen foglalkoztat önkénteseket. A Szépművészeti Múzeumnak már 2006 óta van jól szervezett önkéntes programja, amelyről honlapjukon is tájékoztatást nyújtanak. Az önkéntesek a feladattól függően egyszeri vagy folyamatos képzésben vesznek részt. Munkaterülettől függetlenül havonta minimum nyolc órát dolgoznak. Például a múzeum előcsarnokában található információs pultot kizárólag nyelveket beszélő önkéntesek működtetik. A múzeum könyvtárában is dolgoznak önkéntesek.

Ezzel el is érkeztünk a könyvtárakhoz. Könyvtárainkban még nem számottevő az önkéntesek alkalmazása. Több helyen dolgoznak segítő kezek, de rendszereszerűen nem alakultak ki az önkéntesek alkalmazásának keretei.

Miskolcon viszont 2011. november 18-án tartottak „Önkéntesség a kultúrában, a közművelődésben” címmel egy konferenciát. Szervezője Gulyás

Lászlóné, Ilona, a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár munkatársa és az MKE Borsod Megyei Szervezetének elnöke volt.

– *Ili, hogy kerültél kapcsolatba az önkéntességgel?*

– Érdekelt a téma. Soha nem végeztem még önkéntes munkát, például úgy, mint te, de sokat hallottam róla. Tavaly a televízióban láttam a *London civilben* című kisfilmet, amely a londoni önkéntességet mutatta be. Nagyon szimpatikus volt a szellemisége. Jó volt látni, hogy Angliában az állam ösztönzi az embereket az önkéntességre. Szabadnapot kapnak azok, akik önkéntes munkát végeznek. Nem kötelező ilyen munkát végezni, de sokkal nagyobb a támogatottsága a társadalomban, mint nálunk. Ott már a középiskolások is önkéntes munkát végeznek. Megszokott az is, hogy az iskola elvégzése után önkéntesként helyezkednek el először (akár egy évig is), és utána kezdenek dolgozni. A film láttán megfogalmazódott bennem, hogy ahhoz, hogy Magyarországon valóban széles körben elterjedjen az önkéntesség, nekünk, a kultúra terén dolgozóknak kellene példát mutatni. Jó lenne, ha a könyvtárakban dolgozhatnának önkéntesek, és a könyvtárosok is többet tudnának erről a dolgról. Megkerestem Bakos Klára elnök asszonyt, hogy megkérdezzem, mi az MKE álláspontja az önkéntességgel kapcsolatban, és egyben segítségét kérem népszerűsítésében. A beszélgetésünk időpontjában igazi, kész stratégiával az egyesület még nem rendelkezett, de ötletünket felkarolta és támogatásáról biztosított bennünket. Akkoriban éppen a megyei közgyűlés pályázatot írt ki szakmai rendezvényekre. Úgy gondoltam, hogy az önkéntesség témájában, már csak az Önkéntesség Európai Éve miatt is, rendezni kéne egy olyan szakmai tanácskozást, amely az önkéntes munka lehetséges könyvtári befogadásával és hazai népszerűsítésével foglalkozna. Az MKE Borsod Megyei Szervezete közel ötven évvel ezelőtti megalakulása óta számtalan vitaülést, konferenciát rendezett már. Miskolc háromszor adott otthont a Vándorgyűlésnek, ezért nem jelentett akadályt egy teljesen újszerű téma népszerűsítését felvállalnunk. Mindenképpen lehetőséget akartunk biztosítani a könyvtárosoknak, hogy megismerkedjenek az önkéntes munka jogi hátterével, az ilyenfajta tevékenységben rejlő lehetőségekkel. Ehhez támogatást a Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Közgyűlése 2011-ben kiírt *Mecénás* pályázatától reméltünk. A szervezetünknek otthont adó II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár igazgatónőjének támogatását is élveztük, így pályáztunk, és nyertünk is százezer forintot. A szerény támogatásnak is nagyon örültünk, hiszen sok pályázó között a megyei szervezet végül is sikeresen közreműködött.

– *Hogyan kezdted a munkához? Hogyan szervezted a szakmai napot?*

– Mint minden pályázatnál, itt is közölnünk kellett egy tervezett programot. A szervezéshez olyan előadókat kerestem, akik a hazai önkéntesség népszerűsítésében már évek óta tevékenyen részt vállaltak. A tájékozódásban gyors és hiteles segítséget számomra az internet nyújtotta, mivel szűkebb környezetemben, sőt a hazai könyvtári szakirodalomban sem találtam aktuális és még releváns adatokat tartalmazó magyar nyelvű híradást. Sok segítséget kaptam a Szépművészeti Múzeum könyvtárosától, Illés Esztertől. Ő hívta fel a figyelmemet arra, hogy a hazai közgyűjtemények közül a múzeumi önkéntesség elfogadott, elismert tevékenységnek számít. Már a II. világháború előtt szokás volt a díjtalan gyakornokok, önkéntesek – akár több évig tartó – alkalmazása. Ha valaki megállta a helyét, megfelelő tudást,

tapasztalatot szerzett, akkor alkalmazták a gyűjteményi osztályokra. A kulturális területen tulajdonképpen a múzeumokból indult az önkéntesség. A többi előadót igyekeztem úgy kiválasztani, hogy többféle szempontból közelítsük meg a témát. Az Önkéntes Központ Alapítvány honlapján is regisztráltuk a rendezvényt. (Ők koordinálták, népszerűsítették Magyarországon az Önkéntesség Európai Évét.) Egyértelmű volt számomra, hogy a téma tolmácsolásának az egyik nélkülözhetetlen szereplői közé számítanak. F. Tóth András, az Önkéntes Központ Alapítvány ügyvezető igazgatója szívesen állt rendelkezésünkre. Ugyanakkor fontosnak tartottam egy helyi civil szervezetekkel foglalkozó előadó meghívását is, hiszen náluk jobban a megyei civilek munkáját senki nem ismeri. Ez volt a legegyszerűbb feladat, hiszen a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Civil Szolgáltató Központtal – CISZOK – évek óta tartottam a kapcsolatot. Akkoriban, amikor felvettem velük a kontaktust, még szó sem volt az önkéntes munkáról. Úgy gondoltam, jó ha ott vagyunk... A könyvtár mégiscsak egy szolgálat, és hátha idővel formálisan is bekapcsolódhatunk az önkénteseket foglalkoztatók táborába. Most eljött ennek is az ideje. Így kerestem és kértem segítséget a konferencia megszervezéséhez Papp Mónikától, a CISZOK irodavezetőjétől. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének önkéntességgel foglalkozó koncepcióját eredetileg Bakos Klára elnök asszony ismertette volna. Teljes programot az akkori fenntartónk egyik alelnökéhez igazítottuk, aki végül is nem tudott eljönni. A többszöri időpont-módosítás miatt sajnos, elnök asszony sem vehetett részt a programunkon, helyette az egyesületet Fehér Miklós főtitkár képviselte.

– *Ahogy említetted, a könyvtári szakma területén még nem terjedt el az önkéntesség. A konferencián mégis bemutattatok néhány jó gyakorlatot. Honnan ismer-tél ilyeneket?*

– Nos, igen... Az egész szervezés egyik legnehezebb feladatát a jó könyvtári példákat bemutató előadó megtalálása jelentette. Módszertanosként persze tudtam, hogy megyénkben hol kell keresgélni. Az Ózdi Művelődési Intézmények Városi Könyvtárában, ha nem is hivatalosan, de tudtak ilyen példával szolgálni. Az ózdi kollégák rendkívül kreatívak, nyitottak mindenre, ezért utólag köszönöm Jakab Krisztinának, a könyvtár vezetőjének, hogy vállalta saját gyakorlatuk bemutatását. A kevés helyi jó példa mellett mindenképpen szerettem volna, olyan szervezet tevékenységét bemutatni, amelyik szociális területen foglalkoztat jelentős számú önkéntest. Az egyik kolléganőm a miskolci Páli Szent Vince Társaság Szeretetszolgálatánál dolgozik önkéntesként. Az ő példamutató munkája ihletett arra, hogy meghívjam a szolgálat magyarországi vezetőjét, Tóth Józsefnét is.

– *Hogy sikerült a rendezvényetek?*

– A visszajelzésekben is tudom, hogy az előadások többsége jól körbejárta az önkéntesség témakörét. Ugyanakkor kicsit szomorúan tapasztaltam, hogy a kulturális területen még formálisan sem vagyunk felkészülve az önkéntesek fogadására. F. Tóth András, az Önkéntes Központ Alapítvány ügyvezető igazgatója *Eredmények és kihívások az Önkéntesség Európai Éve kapcsán* címmel tartott előadást. Arról beszélt, hogy az önkéntesség mindig is jelen volt a társadalomban, de a 2000-es évekig nem került a figyelem középpontjába. Magyarországon 2005-ben történtek komolyabb lépések, amikor is törvény született az önkéntességről, megalakult az

Önkéntes Központ Hálózat, elindult az ÖTLET program, és önkéntes menedzsment-képzői körök kezdték meg működésüket. Beszéltek arról, hogy az Önkéntesség Európai Éve kezdeményezés európai célja az, hogy az önkéntességet támogató környezet alakuljon ki az Európai Unióban, hogy az önkéntes tevékenységek szervezőit megerősítsék az önkéntes munka minősége javításának fontosságában, s emellett célja e tevékenység elismertsége, értékének és fontosságának tudatosítása is.

Papp Mónika, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Civil Szolgáltató Központ irodavezetője – aki nagyon segítőkészen állt a programunkhoz – beszámolt az Önkéntesség Európai Évében szerzett tapasztalatokról. Elmondta, hogy egyre többen próbálják ki magukat önkéntesként. Beszéltek az *Önindító* programról, ami az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával, a hazai Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP 5.5.2) keretében megvalósuló projekt. Legfontosabb célja, hogy megfelelő infrastruktúra jöjjön létre országosan az önkéntesség elterjesztésére és támogatására. Elmondta, hogy az önkéntesség a társadalmi aktivitás egyik legfontosabb megjelenési formája, amelynek fejlesztésére minden korábbinál nagyobb szükség van, hiszen a hagyományos közösségi támogató funkciók gyengülnek, a társadalom egyre erősebb jelensége az elmagányosodás. Fontos, hogy e jelenségekkel szemben alternatívákat tudjunk felmutatni, és erősödjének az emberek összefogásán alapuló közösségi, civil kezdeményezések.

Fehér Miklós, az MKE főtitkára ismertette az egyesület álláspontját. Úgy érzem, hogy az MKE koncepciója, legalábbis az előadás és az eddig olvasottak alapján, még nem kiérlelt. Úgy gondolom, hogy az MKE-nek, illetve az egyes könyvtárak vezetőinek továbbra is szükséges foglalkoznia azzal, hogyan alkalmazhatnak a könyvtárak önkénteseket. Felmerült a kérdés, hogy veszélyt jelent-e a könyvtárosokra az önkéntesek foglalkoztatása. Szerintem ez a kérdés azokban fogalmazódhat meg, akik nincsenek teljesen tisztában az önkéntes munka lényegével. Nem hinném, hogy az önkéntesek veszélyt jelentenek a könyvtárosokra. Fehér Miklós előadására Paszternák Ádám a blogjában elég kemény kritikával reagált. Bár tény, hogy erős hangnemet használt helyenként, de több pontján egyet kell, hogy értsek vele. Egyben szomorú az, hogy egy pozitív, jó kezdeményezés – mint amilyen ez a konferencia volt – a szakmában ilyen stílusú vitába torkollik.

A konferencián többségünk számára nagyon megható előadást hallottunk Tóth Józsefnétől, a Páli Szent Vince Társaság Szeretetszolgálatának elnökétől, aki az önkéntes munkában a hátrányos helyzetű emberek megsegítéséről beszélt. A szolgálatnál az adománygyűjtésen kívül lelki támogatást is nyújtanak, illetve az élet különböző területein felmerülő ügyekben segítenek, adnak tanácsot. Jó lenne tanulnunk tőlük.

Jakab Krisztina, az Ózdi Művelődési Intézmények Városi Könyvtár intézményegység-vezetője a náluk folyó önkéntes munkáról tartott előadást. Könyvtárunkban pedagógusok vállalnak önkéntes munkát kézműves foglalkozásokon, mesefelolvasó délutánokon, olvasótábori programokon. Rendhagyó irodalomórákat tartanak és rendezvényeiken zsűriznek. Könyvtári rendezvényeken többször tartanak előadásokat különböző szakterületen dolgozó emberek. Több éve tartó kapcsolatunk van a Kézenfogva Szociális Szolgáltató Központ – Szenvedélybetegek Nappali Intézményével. Emellett a könyvtár munkatársai is vállalnak önkéntes munkákat. Például egyes városrészek rendezvényeiben aktívan közreműködnek, vagy a helyi civil kezdeményezésekben segítenek, programjaikat színesítik.

Egyébiránt nem tudományos konferencia rendezése volt a célunk, csak egy kicsit felhívni a könyvtárosok figyelmét a témára. Egy dologban mindenképpen igaz volt Fehér Miklósnak: az önkéntes munka elterjedéséhez, elismeréséhez bizonyos fokú jólét szükséges. Azt hiszem, a nyugat-európai országokban ennek is hagyománya van, amire építhetnek. Mi még csak most kezdjük ezt a munkát. Az elhangzott előadásokat bárki megtekintheti az MKE Borsod Megyei Szervezetének honlapján.

– *Milyen feladatokat láthatnának el önkéntesek a könyvtárakban?*

– Nem teljes munkaidős, szakmai feladatokról beszélek, hanem például kistelepülések könyvtári ellátásában végzett munkáról, könyvek házhoz szállításáról (például idős, beteg emberekhez), határon túli magyar könyvtárak számára nyújtott segítségéről, felolvasásról (erre van is néhány könyvtárban már példa), előadások, gyerekfoglalkozások, zeneterápiás foglalkozás, korrepetálás tartásáról a könyvtárban.

Például itt a városban volna is egy hölgy, aki szívesen jönne önkéntesnek, de még nem állunk készen a fogadására. A közérdekű önkéntes tevékenységről szóló törvény figyelembevételével a közeljövőben szeretném kidolgozni a könyvtárunk önkéntességgel kapcsolatos tervét, valamint összeállítani az önkéntesek kódexét, amely az önkéntes munkát vállalók jogait és kötelezettségeit is tartalmazza majd. Főleg most, hogy 2012. január 1. óta a könyvtárunk fenntartója az állam lett. A túlszabályozás sem tesz jót az önkéntességnek, de sajnos, ez vele jár. Jó, ha tudjuk, hogy a törvény hatályán kívül is végezhető és szervezhető önkéntes tevékenység, ám a törvényben meghatározott juttatásokat a fogadó szervezet csak akkor nyújthatja járulégmentesen – az önkéntes számára pedig adómentes módon –, ha bejelentkezik a törvény hatálya alá, vagyis a közérdekű önkénteseket fogadó szervezetek nyilvántartásába. Ahhoz, hogy a közérdekű önkéntes foglalkoztatása révén járó kedvezményeket igénybe tudja venni az intézmény, be kell jelentkeznie a Nemzeti Erőforrás Minisztérium nyilvántartásába. Erről a <http://www.onkentes.hu/cikkek/informaciok-miniszteriumi-bejelentkezésrol> oldalon bővebben található információ. Könyvtárunkban az önkéntesek hivatalos alkalmazási feltételeinek kidolgozásáig mindig és mindenhol terjesztem, népszerűsítom az önkéntes munkát. Mindenki tudja, hogy megyénk kistelepülései nagyon nehéz helyzetben vannak. Sok helyen a művelődési ház vagy a könyvtár az egyedüli hely, ahol az emberek még találkozhatnak, beszélgethetnek egymással. A Miskolci kistérség egyik mozgókönyvtári szolgáltatóhelyén, Radostyánban Kuttor Diána – fiatal énekművész, zenetanár – dolgozik, aki sajnos, hivatásában nem tudott elhelyezkedni. Könyvtári feladatait az elmúlt év szeptemberétől heti néhány órában, minimális juttatásért látja el. Szabadidejében a könyvtárban mesedélutánt, szavalóversenyt, számítógép-kezelő tanfolyamot szervez, verset, éneket tanít, zenél a gyermekeknek.

A könyvtárral kapcsolatos önkéntes munka egyik első szép példája a Magyar Elektronikus Könyvtár „építése” is. A lelkes alapítókön kívül sok támogató munkájának hála, a MEK az elmúlt évek alatt a magyar internet egyik legismertebb szolgáltatójává vált.

– *Milyen gondolatok fogalmazódtak meg benned a konferencia után?*

– Az önkéntesség népszerűsítését felvállaló szakmai napunk, remélem, elérte célját, hiszen a könyvtárakban végezhető önkéntes tevékenység számos előnnyel

járhat. Például a fiatal pályakezdők dokumentált szakmai gyakorlatot szerezhettek, kapcsolatokat építhetnek, megismerkedhetnek olyan könyvtári szoftverekkel, adatbázisokkal, amelyekhez egyébként csak a gyakorló könyvtárosként férhetnének hozzá.

Reméljük, hogy hazánkban is egyre inkább el fog terjedni az önkéntes munka. Ha az ember már fiatalon megismerkedik vele, az akár jelenheti azt is, hogy egész életében természetes lesz számára az önkéntesség. 2011-ben meghirdették a Társadalmi Szolidaritás programot (TÁRS-program). A Nemzeti Erőforrás Minisztérium oktatásért felelős, valamint szociális, család- és ifjúságügyért felelős államtitkársága közép fokú nevelési-oktatási intézmények számára írta ki ezt a pályázatot. A célja az volt, hogy a felnövekvő nemzedékek körében szemléletváltás következzen be a szűkebb és tágabb környezetükhöz, a rászorulókhöz és a közjóhoz fűződő viszonyuk tekintetében. Meggyőződésük volt, hogy ezzel a fiatalok lehetőséget kapnak az aktív állampolgári létre való felkészülésre. A program lényege az volt, hogy 9–12. évfolyamon tanuló diákok pedagógus vezetésével egyénileg vagy csoportosan, személyenként minimum 30 óra közösségi szolgálatot – amelyből a felkészítés és feldolgozás legfeljebb 5-5 óra lehetett – vállaljanak és teljesítsenek tanórán kívüli foglalkozás keretében. A pályázatra 355 iskola jelentkezett, közülük 146-ot támogattak.

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 6. § (4) szerint „Az érettségi bizonyítvány kiadásának feltétele ötven óra közösségi szolgálat elvégzésének igazolása.” Ez az előírás 2016. január 1-től lép életbe. A törvény közösségi szolgálat fogalmán szociális, környezetvédelmi, a tanuló helyi közösségének javát szolgáló, szervezett keretek között folytatott, anyagi érdektől független, egyéni vagy csoportos tevékenység és annak pedagógiai feldolgozását érti. Ezek szerint a fiataloknak lehetőséget kell adni az önkéntes munkavégzésre. Reméljük, hogy a könyvtár lehet és lesz az egyik helyszíne ennek!

(Az interjú 2012. március 2-án, Miskolcon készült.)

IRODALOM

2011 – Az Önkéntesség Európai Éve.

Online: <http://booksandsoul.wordpress.com/onkentesseg-2/2011-az-onkentesseg-europai-eve/> (Letöltés ideje: 2012. 03. 03.)

Fehér Miklós: Az MKE önkéntességgel kapcsolatos koncepciója.

Online: <http://mke.info.hu/tevekenysege/projektek/#onkentesseg> (Letöltés ideje: 2012. 03. 04.)

Információk a minisztériumi bejelentkezésről.

Online: <http://www.onkentes.hu/cikkek/informaciok-miniszteriumi-bejelentkezésrol> (Letöltés ideje: 2012. 03. 03.)

A Nemzeti Önkéntes Stratégia 2011–2020 elfogadásáról és az abból fakadó középtávú feladatokról szóló kormány-előterjesztés tervezete.

Online: <http://www.kormany.hu/hu/nemzeti-eroforras-miniszterium/hirek/a-nemzeti-onkentes-strategia-2011-2020-elfogadasrol-es-az-abbol-fakado-kozeptavu-feladatokrol-szolo-kormany-eloterjesztes-tervezete> (Letöltés ideje: 2012. 03. 03.)

Önkéntes program a PIM-ben.

Online: <http://www.pim.hu/object.e0e4613a-41e9-4351-a082-c07be3f32151.ivy> (Letöltés ideje: 2012. 03. 03.)

„Önkéntesség a kultúrában, a közművelődésben” című konferencián elhangzott előadások anyagai.

Online: <http://kvt96.lib.uni-miskolc.hu/mke/hirek/hirek.html> (Letöltés ideje: 2012. 03. 04.)

Önkéntesség a kultúrában. Köznevelés Online.

Online: <http://koznev.hu/cikk/kozneveles-online/onkentesseg-a-kulturaban/#> (Letöltés ideje: 2012. 03. 03.)

Önkéntesek az iskolákban, múzeumokban? = Fejér Megyei Hírlap, 2011. október 14.

Online: http://finh.hu/cimlapon/20111014_onkentes_tanarok (Letöltés ideje: 2012. 03. 03.)

Pályázati felhívás. Társadalmi Szolidaritás programra (TÁRS-program).

Online: http://www.pafi.hu/_pafi/palyazat.nsf/ervdocidweburlap/ED99AA1534A5E429C1257801004FE21B (Letöltés ideje: 2012. 03. 03.)

Paszternák Ádám: Harmadikán, borítékban.

Online: <http://psztrnk.net/harmadikán-boritekbán> (Letöltés ideje: 2012. 03. 04.)

A Szépművészeti Múzeum önkéntesek információs portálja.

Online: <http://www.onkentes.szepmuveszeti.hu/> (Letöltés ideje: 2012. 03. 03.)